

ทาน : วิธีแห่งความสุขในสังคมปัจจุบัน

Dāna: The Path of Happiness in Modern Society

พระประเทือง ขนติโก (ศรีสมบุญ)

Phra Prathueng Khantiko (Srisomboon)

E-mail : 6311105210@mcu.ac.th

Received: March 17, 2023 Revised: March 31, 2023 Accepted: April 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและค้นคว้าของผู้สนใจโดยจะนำเสนอในประเด็นหลักคือ การให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนา ให้ทานอย่างไรมีความสุขในสังคมปัจจุบัน คำว่า ทาน หมายถึง การให้ การบริจาคสิ่งของภายนอกคือปัจจัย 4 ตลอดถึงการให้ชีวิตเป็นทาน ในคัมภีร์พระไตรปิฎกก็มีปรากฏเรื่องทาน 3 ประเภท คือ อามิสทาน ธรรมทาน และอภัยทาน ซึ่งการให้ทาน เป้าหมาย คือ เพื่อต้องการให้ผลบุญส่งผลให้ตัวเองมีความสุขในขณะที่มีชีวิตอยู่และนอกเหนือจากการทำบุญให้ทานประเภทอื่น ๆ การถวายทานที่สังคมปัจจุบันเข้าใจ คือ ปาฏิบุคลิกทาน การให้เจาะจงและสั่งสมทาน ให้โดยไม่มุ่งหวังเจาะจง เฉพาะแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง สังคมปัจจุบันเกิดภาวะโรคระบาดโควิด 19 พระมหากษัตริย์ พระราชินีและพระบรมวงศานุวงศ์ ก็ทรงทำอาหารพระราชทานแก่ประชาชน อย่างนี้ก็เป็นทานที่ไม่เจาะจงจะมีผลานิสงส์มากกว่าขึ้นอยู่กับกุศลเจตนาของผู้ให้และทานบริสุทธิ์ ทำให้ผู้รับและผู้ให้ต่างก็มีความสุขในสังคม ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ แต่การให้ทาน มีธรรมทานอย่างเดียวเท่านั้นทำให้ผู้รับได้เป็นปัจจัยเข้าถึงพระนิพพาน

คำสำคัญ: ทาน, วิธีแห่งความสุข

Abstract

The academic article intends to present the guideline for the study for interested persons, concerning with following points: the Buddhist principles of giving called *Dāna*, and how to give with happiness. In conclusion, Pali word '*Dāna*' refers to giving, charity, distribution the four basic needs for living including life sacrifice as *Dāna*. In Tipitaka, there found 3 types of giving: *Āmissadāna* or matter giving, *Dhammadhdāna* or truth delivery, and *Abhayaddāna* or forgivingness. The main

purpose of giving is to accumulate the merit or wholesomeness for oneself while living with happiness. The other kinds of giving well-known by general people is *Pāṭipuggalikadāna* or private giving and *Sanghadāna* or public charity without focusing only for one Bhikkhu. At the present of Covid-19 pandemic, the His Majesty, queen and other royal family had supplied the food freely to the people called public giving which produce great benefits depending on their wholesome volition of givers and pure matter. Giving generates the happiness for both of giver and receivers, in turn, causing the happy society in every unit, starting from family, community, state and world. Among these Dana, only *Dhammadāna* provide the conditions for Nibbana attainment for the receivers.

Keywords: Giving, Path of Happiness

1. บทนำ

การให้ทานตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตในการสร้างคุณงามความดี เพื่อให้ถึงเป้าหมายสูงสุดของชีวิตในทางพระพุทธศาสนา การให้ทานที่ปรากฏในทานวัตถุสูตร ที่พระพุทธองค์ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ทาน 8 ประการนี้ คือบุคคลบางคนให้ทานเพราะความชอบ บุคคลบางคนให้ทานเพราะชัง บุคคลบางคนให้ทานเพราะความหลง บุคคลบางคนให้ทานเพราะความกลัว บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า พ่อและปู่เคยให้ทาน เคยทำทาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมหายไป บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า เราให้ทานนี้แล้วหลังจากตายไปแล้วจักไปเกิดในสุคติสวรรค์ บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใสเกิดความสุขชื่นชมโสมนัส บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิตและปรุงแต่งจิต¹ แม้พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่มาตรัสรู้ก็ล้วนแต่บำเพ็ญทานบารมีมาทั้งนั้น ทานจึงเป็นเบื้องต้นของการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ที่จะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตเบื้องหน้า เป็นการปลูกฝังอัธยาศัยรักการให้ทานทุกภพทุกชาติทานที่ท่านเหล่านั้นทำแล้ว สังสมแล้วเกิดบุญ และบุญที่สังสมมากขึ้น ๆ ย่อมนำไปสู่วิถีทางที่เข้าถึงความเป็นเลิศ พระโพธิสัตว์ได้สังสมบารมีของตนจนเต็มเปี่ยม เมื่อได้รับพุทธพยากรณ์ว่า จะต้องตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตอย่างแน่นอน (เป็นนิยตโพธิสัตว์) แม้ผู้มีบุญมากขนาดนี้ เมื่อปรารถนาถึงธรรมที่จะทำให้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ยังเรียกเอาทานบารมีเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตไปสู่การเป็นพระพุทธเจ้า ด้วยเหตุว่า ทานบารมีเป็นบารมีที่เกื้อกูลต่อการสร้างคุณงามความดีอื่น ๆ ต่อไป เพราะการบริจาคทานหรือการให้ทานนั้น ผู้ให้และผู้รับ ย่อมมีความสุข เป็นสุขที่มั่นคง และถาวร

¹ อก.อุฏก. (ไทย) 23/33/288.

ยั่งยืน เพื่อแผ้วถางอย่างกว้างขวาง ยิ่งให้ยิ่งเกื้อกูลเป็นประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายอย่างยิ่ง การยอมสละความสุขของตนซึ่งถือว่าเป็นความสุขส่วนน้อย เพื่อมุ่งประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่ อันจะช่วยให้สรรพสัตว์ พันทุกชนิดนั้นนับเป็นการเสียสละที่มีคุณค่า ที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ว่า ถ้าบุคคล พึงเห็นความสุขอันยิ่งใหญ่ เพราะเสียสละสุขเล็กน้อย ผู้มีปัญญาพึงสละสุขเล็กน้อย เพื่อให้เกิดสุข ยิ่งใหญ่

ประโยชน์การให้ทาน คือการให้เพื่ออนุเคราะห์ผู้ขาดแคลนควรที่จะอนุเคราะห์ เพื่อ สงเคราะห์ผู้ที่ควรสงเคราะห์ เป็นการผูกมิตรภาพไมตรี หรือเพื่อบูชาผู้ที่ควรบูชา เป็นการบูชาครูหรือ ตอบแทนคุณ หรือเป็นการบำเพ็ญในบุญเขต พระพุทธองค์ตรัสสอนให้ทำทานอย่างมีขอบเขตและมี เหตุผล พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญการเลือกให้ ที่ปรากฏใน ทานสูตร คือ ธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ ทานที่เป็นกุศลอันสัตบุรุษดำเนินตามแล้ว สัตบุรุษทั้งหลายกล่าวว่าธรรม 3 ประการนี้ เป็นทางไปสู่ เทวโลก เพราะด้วยธรรม 3 ประการ บุคคลจึงไปสู่เทวโลกได้² การให้ทานต้องมีเจตนาที่ดี ไม่ว่าจะเป็นก่อน จะให้ ขณะให้ และหลังให้ ด้านวัตถุที่ควรให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับ และปฏิบัติหก ถึงพร้อมด้วย ปฏิภาหคือผู้รับซึ่งเป็นผู้ควรให้ และการให้ทานเป็นบุญคือให้เป็นความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว โลภะ มัจฉะริยะ ให้ทำทานเป็นกุศลคือให้เป็นกิจของคนฉลาด เช่นให้ทานถูกกาลสมัยเหมาะแก่ความ ต้องการของผู้รับไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ๆ

อิทธิพลการให้ทาน ปัจจุบันยึดหลักของเรื่องกรรมเก่าและกรรมใหม่ โดยมีศรัทธาเป็น ตัวนำคือ เรื่องกรรมดีและกรรมชั่วถ้าทำดีจะได้ไปเกิดในที่ดี ถ้าทำไม่ดีก็จะทำให้ชีวิตตกต่ำ การให้ทาน ถือเป็นผลแห่งความดี ชาวพุทธจึงได้ยึดเอาไว้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันก็ว่าได้ หลักการให้ ทานมีอยู่ 2 ประเด็นใหญ่ที่ชาวพุทธนิยมทำกัน ได้แก่ 1) ปาฏิปุคคลิกทาน คือ เฉพาะ บุคคล ไม่ทั่วไป ถวายเป็นส่วนปาฏิปุคลิก ถือถวายเจาะจงบุคคลไม่ใช่ถวายแก่สงฆ์³ 2) สังฆทาน ทานเพื่อสงฆ์ การ ถวายแก่สงฆ์ คือ ถวายเป็นกลาง ๆ ไม่จำเพาะเจาะจงภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เล่น จะทำพิธีถวายของที่มี จำนวนจำกัดพึงแจ้งแก่ทางวัดให้จัดพระไปรับตามจำนวนที่ต้องการ หัวหน้าสงฆ์จัดภิกษุใดไปพึงทำใจ ว่า ท่านมารับในนามของสงฆ์หรือเป็นผู้แทนของสงฆ์ทั้งหมด ไม่พึงเพ่งเล็งว่าเป่าบุคคลใด คิดตั้งใจแต่ ว่าจะถวายอุทิศแก่สงฆ์⁴ ดังนั้น การให้ทานในศาสนาที่ชาวบ้านนิยมทำกันในปัจจุบัน จึงต่างกันโดย สิ้นเชิงแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ กลุ่มแรกให้ทาน เพื่อต้องการให้ผลบุญส่งผลให้ตัวเองมีความสุขใน ขณะที่มีชีวิตอยู่ คือต้องการผลทางจิตใจ มีความสุขมีความร่ำรวย มีกินมีใช้ในชาตินี้เท่านั้น กลุ่มที่สอง

² อง.อฎฐก. (ไทย) 23/32/288.

³ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 24, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลัทธิมณีในเครือบริษัทสำนักพิมพ์แพรวแอนดริส จำกัด, 2558), หน้า 236.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 420.

มุ่งถึงชาติหน้าว่า เมื่อให้ทานแล้วตายไปจะได้เกิดบนสวรรค์ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของการใช้ชีวิตในการสร้างชีวิต เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

2. ความหมายของทาน

ทาน หมายถึง การให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ หรืออีกความหมายหนึ่งคือ วัตถุที่พึงให้ ทานที่แปลว่า การให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ หมายถึงการให้ทานด้วยจิตใจที่ดีงาม มุ่งเพื่อบูชาพระคุณ เช่นที่ให้แก่บิดามารดา ถวายแก่พระสงฆ์ เป็นต้นบ้าง มุ่งเพื่อสงเคราะห์ เช่นที่ให้แก่คนตกทุกข์ได้ยาก ให้แก่คนทั่วไปด้วยความกรุณาสงสารบ้าง

ทานที่แปลว่า วัตถุที่พึงให้ ย่อมาจาก “ทานวัตถุ” หมายถึงสิ่งของสำหรับให้สำหรับเสียสละให้ผู้อื่น ได้แก่สิ่งของที่ถวายพระ สิ่งของที่ควรนำไปให้เพื่อตอบแทนบุญคุณแก่ผู้มีพระคุณ เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ ญาติผู้ใหญ่ เรียกว่าไทยทาน บ้าง ไทยธรรม บ้าง มี 10 อย่าง ทานสูตร⁵ ได้แก่ อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ มาลัยและดอกไม้ ของหอม (ธูปเทียน) เครื่องอุปโภค (สบู่เป็นต้น) ที่นอน ที่อยู่อาศัย และประทีป (ไฟหรือไฟฟ้า) การให้ทานวัตถุ 10 อย่างนี้มีผลานิสงส์มากเพราะเป็นสิ่งที่ให้ประโยชน์อย่างเดียว ไม่มีโทษ ไม่มีพิษภัยแก่ผู้รับ การเลือกของที่จะให้บัณฑิตสรรเสริญ ด้วยจิตใจที่ดีงาม ทานเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า “ทานมัย” คือบุญที่เกิดจากการให้ เป็นสังคหวัตถุ คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันไว้ได้ และเป็นบ่อเกิดแห่งบารมีที่เรียกว่า ทานบารมี การให้ทานมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคลายความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความโลภในจิตใจมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความใส สว่าง สะอาดของจิตใจขึ้นมา

คำว่า ทาน หมายถึง การให้ การบริจาค การสละ (ทาน) ศัพท์วิเคราะห์ ทาน จาก ปริจ จาก, วิสชชน โวสสคค ปเทสน วิสสาณน วิตรณ วิหายิต อปวชชน, โรงทาน ทานคค ทานสาลา, เรื่องของทาน ทานกถา, ของให้ทาน ทานวัตถุ ทานวัตถุ ปากฎฎ เทยยธมม, ผลทาน ทานานิสส ทานผล, สำเร็จจากทาน ทานมัย, เจ้าของทาน ทานปติ ทานาธิปติ ทานสามิ⁶

คำว่า ทาน ในคัมภีร์อริยาน หมายถึง การสละ การให้ (9 ศัพท์) “จาโค วิสชชน ทาน โวสสคค จ ปเทสน วิสสาณน วิตรณ วิหายิตอปวชชน”

จาค (จช ทานิมิ+ณ) ทาน การสละ การให้. อจชิตถ จชเต จชิสสเต จชน วา จาโค สละ แล้ว กำลังสละ จะสละ หรือการสละชื่อว่า จาคะ (ลบ ณ วุทธิ อ เป็น อา อาเทศ ช เป็น ค) จาโค ปุณณ ปวพตติ การสละยังบุญให้เจริญ

⁵ อกุฏจก.อ. (ไทย) 3/33/245.

⁶ พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี ป.ธ. 9), พจนานุกรมไทย-บาลี, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปัญญามิตร การพิมพ์ จำกัด, 2559), หน้า 296.

วิสขชน (วิ+สข วิสสคฺเค+ย) ทาน การสละ การให้ การแบ่งปัน วิสขชียเต วิสขชนํ การสละ ชื่อว่าวิสขชนะ (ซ้อน ข อาเทศ ยฺ เป็น อน). อลงการณทททนีโยชนียาทีนิ ทตฺวา วิสขชนํ การสละให้วัตถุมีเครื่องประดับ ของขบเคี้ยว และของบริโภค เป็นต้น

ทาน (ทา ทาเน+ย) ทาน การสละ การให้. ทียเตติ ทานํ การให้ ชื่อว่าทานะ (อาเทศ ยฺ เป็น อน ลบ อ)⁷

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ให้ความหมาย ทาน หมายถึง การให้ ยกมอบแก่ผู้อื่น ให้ของที่ควรให้แก่คนที่ควรให้ เพื่อประโยชน์แก่เขา สละให้ปันสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น สิ่งที่ให้ ทรัพย์สิ่งของที่มอบให้หรือแจกออกไป ส่วนทานที่เป็นบาป 5 อย่าง คือ 1. มัชชทาน (ให้น้ำเมา) 2. สมัชชทาน (ให้มหรสพ) 3. อิตถิทาน (ให้สตรี) 4. อุกฺสททาน (ท่านอธิบายว่าปล่อยให้โคอุสละเข้าไปในฝูงโค) 5. จิตฺกรรณทาน (ให้ภาพยั่วยุกิเลส เช่น ภาพสตรีและบุรุษเสพเมถุน)⁸

3. ประเภทของทาน

อามิสทาน คือการให้วัตถุสิ่งของ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ข้าว(อาหาร)และน้ำเป็นทรัพย์โดยปรมาตม สิ่งอื่นเป็นทรัพย์โดยบัญญัติเพราะเกิดจากการสมมุติของคนที่ทำให้เกิดความจำเป็น เช่น เสื้อผ้าถ้าใส่กันอายุ เงินทองเพชรที่กินไม่ได้และไม่มีประโยชน์ (อามิสแปลว่าวัตถุสิ่งของ)

ธรรมทาน คือการให้ที่ไม่เป็นวัตถุสิ่งของ ได้แก่ ให้สติ ให้ธรรมะ สอนคุณธรรม ให้กำลังใจ ให้อภัย(อภัยทาน) ให้วิทยาความรู้วิทยาทาน

อภัยทาน คือการยกโทษด้วยการไม่พยาบาทจองเวร บัณฑิตกล่าวเป็นทานที่ให้ได้อย่างที่สุด โดยเฉพาะการให้อภัยศัตรูหรือผู้ที่ทำร้ายตนอย่างสาหัส

4. อานิสงส์ของทาน

พระพุทธองค์ทรงแสดงอานิสงส์ของทานไว้ 5 อย่างคือ

1. ผู้ให้ทาน ย่อมเป็นที่รักที่ชอบใจของชนหมู่มาก
2. สัปบุรุษ ผู้สงบ มีพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และสาวกของพระพุทธเจ้าย่อมคบหาผู้ให้ทาน
3. กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทาน ย่อมจรจรายไปทั่ว
4. ผู้ให้ทาน ย่อมไม่เห็นห่างจากธรรมของคฤหัสถ์ คือมีศีล 5 ไม่ขาด

⁷ พระมหาสมปอง มุทิโต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2542), หน้า 500.

⁸ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า 128.

5. ผู้ให้ทาน เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์⁹

คำว่า “อานิสงส์มาก” ในที่นี้ จึงหมายถึงการหมดจดจากกิเลสทั้งปวง ไม่ต้องเกิดอีกจริงอยู่ การเกิดในสวรรค์แต่ละชั้นนั้น มีความสุขมาก เพราะได้รับกามคุณอันละเอียดที่เป็นทิพย์ ละเอียดประณีตขึ้นไปตามลำดับชั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสว่า กามคุณนั้นเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของชนไพร่พล เป็นของมีสุขน้อย แต่มีโทษมาก เพราะฉะนั้นเมื่อพระองค์ทรงแสดงธรรม คืออนุปพพิกขา แก่คฤหัสถ์ จึงได้ทรงแสดงโทษของกามไว้ด้วย ผู้ที่ยินดีหลงไหลเพลิดเพลินในกาม คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าใคร่ น่าพอใจ ย่อมไม่อาจล่วงทุกขไปได้ ผู้ที่จะล่วงทุกขได้ก็เพราะเห็นโทษของกาม ก้าวออกจากกามด้วยสมณะและวิปัสสนาเท่านั้น

ทานยังเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต ขัดเกลาจิตให้อ่อน ให้ควรแก่การเจริญสมณะและวิปัสสนาจนบรรลุมรรคผลไม่ต้องกลับมาเกิดอีก จึงเป็นทานที่มีผลมาก และมีอานิสงส์มากแม้สังฆทานที่กล่าวว่ามีผลมาก มีอานิสงส์มาก ก็เพราะผู้ถวายมีโอกาสได้ฟังธรรมจากสงฆ์แล้วบรรลุอุรียสังฆธรรม ก้าวล่วงทุกขทั้งปวงไม่ต้องกลับมาสู่ความเป็นอยู่อย่างนี้อีก พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่แก่สัตว์โลกแม้เมื่อทรงแสดงเรื่องทาน ก็ทรงแสดงให้พุทธบริษัทได้รับประโยชน์ครบทั้ง 3 ประการ คือประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง คือ มรรค ผล นิพพาน ด้วยเหตุนี้ จึงควรทำให้ใจให้เลื่อมใส บำเพ็ญทานให้เกิดประโยชน์ทั้ง 3 ประการ จึงจะได้ชื่อว่า ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์อย่างแท้จริง

การทำบุญด้วยทาน สิ่งสำคัญที่เป็นองค์แห่งทานที่อานิสงส์ยิ่งใหญ่ก็คือ

- 1) วัตถุทาน ที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ดังเช่นรวงผึ้งของพระสวีส วัตถุทานจึงไม่จำเป็นต้องเป็นของราคาแพงแต่อย่างใด ขอให้หามาได้ด้วยความบริสุทธิ์กายและใจก็เพียงพอแล้ว
- 2) เจตนา แห่งทานที่ได้ทำ เช่น ทานสวีสปรารถนาให้พระพุทธเจ้าได้รับทานนั้นเพื่อเจตนารมย์ของชาวเมืองจะได้สมบูรณ์
- 3) ผู้รับทานนั้นเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ คือพระพุทธเจ้า และเหล่าพระสาวก
- 4) อากาการแห่งการให้นั้นให้ด้วยความเคารพอย่างสูงสุด คือให้ด้วยมือของตนด้วยอาการสำรวมเลื่อมใส

การให้ทานจะได้อานิสงส์มาก เกื้อกูลประโยชน์มากจึงต้องประกอบด้วยองค์แห่งทาน 4 ประการนี้ หากได้ประกอบองค์แห่งทานเหล่านี้ครบแล้ว ผลที่พึงได้ก็จะเป็นไปตามองค์แห่งทานที่ท่านได้กระทำทานนั้นทุกประการ การให้ทานเป็นการให้เพื่อสละออกซึ่ง ความโลภ เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น ยิ่งให้จึงเหมือนยิ่งได้รับกลับคืนมา นั่นคือความสบายใจ ความละได้ซึ่งความตระหนี่ หากต้องการพิสูจน์ว่าจริงหรือไม่ ลองทดสอบได้ด้วยตัวของเราเอง และทานยังเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต เพื่อขัดเกลา

⁹ อภ.ปญจก. (ไทย) 22/35/38.

กิเลส ชัดเกลากิจให้อ่อน ควรแก่การเจริญสมณะและวิปัสสนาจนบรรลุผลไม่ต้องกลับมาเกิดอีก จึงเป็นทานที่มีผลมาก และมีอานิสงส์มากแม้สังฆทานที่กล่าวว่ามีผลมาก มีอานิสงส์มาก ก็เพราะผู้ถวายมีโอกาสได้ฟังธรรมจากสงฆ์แล้วบรรลุอริยสัจธรรม ก้าวล่วงทุกข์ทั้งปวงไม่ต้องกลับมาสู่ความเป็นอยู่อย่างนี้อีก

สรุปรวมความว่า ทานชนิดใดก็ตาม เป็นปัจจัยให้ต้องเกิดอีก ทานชนิดนั้นแม้มีผลมาก ได้เกิดที่ดีมีความสุขอันเป็นทิพย์ แต่ทานนั้นก็ไม่ใช่อานิสงส์มาก เพราะไม่สามารถจะทำให้หมดจดจากกิเลสได้ส่วนทานชนิดใดเป็นปัจจัยให้ไม่ต้องเกิดอีก ทานชนิดนั้นชื่อว่ามีผลมากด้วย มีอานิสงส์มากด้วย เพราะทำให้หมดจดจากกิเลส คำว่า "อานิสงส์มาก" ในที่นี้ จึงหมายถึงการหมดจดจากกิเลสทั้งปวง ไม่ต้องเกิดอีกจริงอยู่ การเกิดในสวรรค์แต่ละชั้นนั้น มีความสุขมาก เพราะได้รับกามคุณอันเลอเลิศที่เป็นทิพย์ ละเอียดประณีตขึ้นไปตามลำดับชั้น แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ตรัสว่า กามคุณนั้นเป็นของเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของชนให้หลงใหล เป็นของมีสุขน้อย แต่มีโทษมาก เพราะฉะนั้นเมื่อพระองค์ทรงแสดงธรรม คือ อนุพุทฺธิกา แก่คฤหัสถ์ จึงได้ทรงแสดงโทษของกามไว้ด้วย ผู้ที่ยินดีหลงใหลเพลิดเพลินในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าใคร่ น่าพอใจ ย่อมไม่อาจล่วงทุกข์ไปได้ ผู้ที่จะล่วงทุกข์ได้ก็เพราะเห็นโทษของกาม ก้าวออกจากกามด้วยสมณะและวิปัสสนาเท่านั้น

5. วิถีพุทธวิธีแห่งทาน

วิถีแห่งทานของชาวพุทธ มีแนวคิด มีจิตใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกันและกัน และมีจิตแห่งการให้ทานเป็นลักษณะปกติวิสัย ซึ่งทานต้องขึ้นอยู่กับกุศลเจตนาทั้ง 3 ประการ คือ ก่อนให้ กำลังใจ หลังจากให้ไปแล้ว โดยหลักการให้มีอยู่ 3 ประการ ได้แก่ เขตสมบัติ คือ บุญเขตถึงพร้อม ไทธรรมสมบัติ คือ ไทธรรมถึงพร้อม และจิตตสมบัติ คือ เจตนาถึงพร้อมการทำ นี้ถือได้ว่ามีเจตนาทั้ง 3 กาล เพราะตัวเจ้าของทานนั้นมีการชำระจิตอยู่ตลอดเวลา ถือว่าผู้ให้ทานเป็นทานปกติ คือ ผู้เป็นนายแห่งทาน ไม่ใช่เป็นทาสแห่งทาน สหายแห่งทาน แต่ให้ด้วยความเคารพต่อไทยทานด้วยเคารพต่อปฏิกาคด้วย ประดุจให้แก่ผู้เป็นที่เคารพนับถือและบูชา ฉะนั้น ถือได้ว่ามีผลต่อการให้ทาน นี้เป็นรูปแบบของการให้ทานในวิถีพุทธปัจจุบันนี้

ลักษณะการให้ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับพระสารีบุตรถึงทานที่ให้แล้วมีผลดังที่ปรากฏในทานมัททผลสูตร¹⁰ ว่าด้วยทานที่มีผลมากให้แล้วเกิดประโยชน์แก่ผู้รับ เกิดความสุขสำราญกาย สำราญใจ ทานที่ทำแล้วได้บุญ ต้องพร้อมด้วยองค์ 3 คือ

1) วัตถุบริสุทธิ์ ของที่จะให้ทานต้องเป็นของที่ตนได้มาโดยสุจริตชอบธรรม ไม่ได้คดโกง หรือจงหากุศลที่ไม่เบียดเบียนใครมา

¹⁰ อัง.สตุตถก. (ไทย) 22/35/38.

2) เจตนาบริสุทธิ์ คือ มีเจตนาเพื่อกำจัดความตระหนี่ของตนหาเพื่อเอาบุญ ไม่ใช่เอาหน้า เอาชื่อเสียง เอาความเด่นความดัง ความรัก จะต้องเจตนาบริสุทธิ์ผุดผ่องทั้ง 3 ขณะ คือ ก่อนให้ก็มีใจเลื่อมใสศรัทธาเป็นทุนเดิม เต็มใจที่จะทำบุญนั้น ขณะให้ก็ตั้งใจให้ ให้ด้วยใจเบิกบาน และหลังจากให้ก็มีใจแช่มชื่น ไม่นึกเสียดยสิ่งทีให้ไปแล้ว

3) บุคคลบริสุทธิ์ คือ เลือกให้แก่ผู้รับที่เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ มีความสงบเรียบร้อย ตั้งใจประพฤติธรรม ได้แก่ พระสงฆ์ผู้เป็นนอานาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกทานที่ถวายแด่พระสงฆ์มีผลมากก็เพราะพุทธบริษัทได้ช่วยกันให้ทั้งอามิสและธรรมะ

6. สังคมกับความสุข

สังคม คือ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย เป็นต้น สำหรับระบบสังคมที่รวมถึงสิ่งมีชีวิตประเภทอื่นนอกเหนือจากมนุษย์อาจใช้คำว่าระบบนิเวศ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับสภาพแวดล้อม สังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันไม่ว่าจะในด้านใด เช่น ประเทศ จังหวัด และอื่นๆ และมักจะมีวัฒนธรรมหรือประเพณีรวมถึงภาษา การละเล่นและอาหารการกินของตนเองในแต่ละสังคม การที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้น ช่วยให้มนุษย์สามารถสร้างและพัฒนาสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ถ้าต้องทำสิ่งนั้นโดยลำพัง ขณะเดียวกันสังคมที่พัฒนาหรือกำลังพัฒนาเป็นเมืองขนาดใหญ่ ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงานอย่างมกานั้น ก็อาจส่งผลให้ประชากรที่ไม่สามารถปรับตัวตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวหรือความรู้สึกว่าตนเองไม่มีส่วนร่วมในสังคมขึ้นมาได้

ฉะนั้นการอยู่ในสังคมต้องมีความเข้าใจ และมีการเสียสละในการอยู่ร่วมกัน ถึงจะอยู่ด้วยกันได้อย่างสังคมมีความสุข แต่ในยุคปัจจุบันนี้เป็นยุคเทคโนโลยี ยุคทันสมัย มีความสะดวกสบายมากขึ้น กรณีในสังคมปัจจุบันก็เกิดปัญหาวิกฤตโรคระบาดโควิด 19 น้ำท่วม เศรษฐกิจก็ชะงัก ทางรัฐก็มีมาตรการให้กักตัวอีก วิธีการดำเนินชีวิตก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อความอยู่ได้ ไปรอด ปัญหาเกิดขึ้นในสังคม คนในสังคมก็ช่วยเหลือคนที่เดือดร้อน รูปแบบนี้ก็เป็น การให้ทาน เพราะการให้ทานไม่จำเป็นต้องจำเพาะเจาะจงคนใดคนหนึ่ง ยุคเทคโนโลยีก็มีการให้ การแบ่งปันโดยใช้วิธีการทำด้วยระบบ QR Code Payment ในการให้ทาน เพื่อเป็นการช่วยเหลือสิ่งของต่างๆ ด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อาหาร และเงิน โดยเฉพาะการให้ทานอย่างมีรูปแบบในสังคมมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจโดยมีความเมตตาเอื้อเพื่อ แก่ วิกฤติที่เป็นนักบวชในทางพระพุทธศาสนา เพราะการให้ทานนั้น ต้องให้ถูกหลักวิธีอันเป็นรูปแบบอย่าง ถูกต้อง จึงจะเกิดประโยชน์แก่ผู้รับและผู้ให้ ซึ่งผลการให้ คือความสุขแท้จริงเกิดจากการให้ทานนั่นเอง

การให้ทานในสังคมปัจจุบันนี้ มีความหลากหลายทั้งผู้ให้และผู้รับ ซึ่งการให้ก็เป็นการบำเพ็ญบารมีเบื้องต้น ตามหลักพระพุทธศาสนา แม้แต่พระมหากษัตริย์ พระราชินี และวงศานุวงศ์ทุก

พระองค์ ก็ทรงให้ทาน แก่ประชาชน ที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นการบำรุงทุกข์ ซึ่งแนวทางปฏิบัตินี้ บุคคลในสังคมกระทำอยู่แล้ว เช่น ก่อนให้ ขณะให้แล้ว หลังจากให้ การให้ทานนั้นต้องประกอบไปด้วยหลายปัจจัย จึงจะบรรลุเป้าหมาย หรืออานิสงส์ของการให้ทานอย่างชัดเจน คนในสังคมได้ชื่อว่าเป็นคนมีน้ำใจ ชอบทำบุญ ชอบให้ทาน มีการให้และแบ่งปันให้กับคนที่มีความเดือดร้อนกว่าจนเป็นปกตินิสัย เมื่อมีเหตุการณ์ทุกข์ภัยร้ายแรงขึ้น พลังน้ำใจ ก็จะหลั่งไหลไปยังพื้นที่ที่เดือดร้อนมากมาย แต่กระนั้นมิติของการให้เพื่อสังคม ก็ยังมีอยู่น้อยในสังคมไทยมีการให้อยู่มากมายก็จริง แต่ส่วนใหญ่เป็นการให้เพื่อสาธารณะ ไม่ใช่ในความหมายของการให้เพื่อสังคม ซึ่งมีความหมายกว้างกว่าการบำบัดความทุกข์ร้อนของเพื่อนมนุษย์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า และไม่ได้หมายความว่าแค่การทำบุญหรือการทานุบำรุงศาสนา แต่เป็นการให้ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้สังคมโดยรวมดีขึ้น การให้ โดยทั่วไปในสังคม มักเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นมา คนก็จะคิดเองว่าคนที่เดือดร้อนต้องการอะไร ก็จะมีการบริจาคเสื้อผ้า อาหาร น้ำดื่ม ข้าวของอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งหลายครั้งก็ยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้ที่เดือดร้อน หรืออาหารสดที่ไม่สามารถส่งผ่านไปถึงมือผู้รับได้ในระยะเวลาที่กำหนด ก็จะเสียหายใช้การไม่ได้ เราจึงมองการให้ทาน ที่ไม่ได้คำนึงถึงแค่เรื่องเฉพาะหน้า หรือเหตุการณ์ภัยพิบัติต่าง ๆ การให้ทาน ที่จะช่วยให้สังคมโดยรวมดีขึ้น ควรจะมีรูปแบบที่สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคมมากขึ้น การให้เพื่อสังคมเพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมได้ช่วยกันพิจารณาว่า การให้ ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากที่เราคุ้นเคยนั้นสังคมจะได้ประโยชน์อย่างไร สังคมจะดีขึ้นน่าอยู่ขึ้นอย่างไร เพื่อพัฒนาสังคม เพื่อให้ชุมชนและสังคมดีขึ้น เป้าหมายหลักจะมองที่ผลกระทบต่อसानิกของคนมากกว่า โดยเน้นว่าทำอย่างไรคนในสังคมจึงจะเกิดความตระหนักว่างานอย่างนี้มีคุณค่า ทำให้เกิดสังคมที่พึงประสงค์การเสริมสร้างวัฒนธรรมการให้อย่างเป็นรูปธรรม โดยในระยะแรกต้องการให้คนในสังคมได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลและเห็นคุณค่าของการให้ เพื่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ก่อน ในระยะยาวจึงจะเน้นไปที่การส่งเสริมให้ การให้เพื่อสังคม เป็นวิถีปฏิบัติปกติในสังคมไทย เช่น บริษัทต่าง ๆ เมื่อสิ้นปีปิดงบประมาณก็ อาจจะมีวัฒนธรรมการบริจาคส่วนที่เป็นกำไรให้กับสังคม ส่วนคนทั่วไปเมื่อถึงวันเกิดหรือวันสำคัญที่มีความหมายต่อชีวิตเขาก็อาจจะนึกถึงสังคม หรือทำประโยชน์อะไรสักอย่างให้กับสังคมเป็นต้น ซึ่งหากมีการให้ในลักษณะนี้กันมาก ๆ สังคมไทยก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่มากขึ้น และพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

7. สรุป

การให้ทาน คือ การเสียสละ การแบ่งปันโดยมิได้หวังผลตอบแทนซึ่งสามารถให้ได้ทั้งวัตถุสิ่งของ เงินทอง ซึ่งเป็นของนอกกายแล้ว นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างในสังคมไทยที่มีการให้ทานด้วยการบริจาคโลหิต ซึ่งจัดเป็นการให้ทานประเภทามิสทาน ที่อยู่ภายในร่างกายคนอีกด้วย และยังรวมถึงการให้ธรรมทาน และอภัยทาน ที่นอกเหนือจากการทานุบำรุงให้ทานประเภทอื่นๆ ดังนั้น การให้ทาน ควรทำความเข้าใจกับศีลและภavanaตามหลักของบุญกิริยาวัตถุ เพราะทานเป็นองค์ประกอบแรกของศีล

และภาวนา การให้ด้วยความมีเมตตาอยู่เสมอ และที่สำคัญ คือ การควบคุมความโกรธของตัวเองให้ได้ เพียงเท่านี้ชีวิตของเราก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ให้อภัยทานแล้ว หรือการให้ทานในเรื่องทำบุญกุศลต่าง ๆ เช่น การให้ทาน การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า การให้ทานได้กลายเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคมไทยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน การถวายทานที่สังคมมักจะเข้าใจ ก็คือการให้แบบเจาะจงแก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง และสังฆทาน ให้โดยไม่มุ่งหวังเจาะจง เฉพาะแก่พระภิกษุรูปใดรูป ซึ่งการให้ทานที่ไม่เจาะจง จะมีผลานิสงส์มากกว่าขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้ให้ทานเป็นสำคัญและทำให้เกิดประโยชน์กับสังคมนั้น ก็ต้องมีคนดีช่วยกันพัฒนาประเทศ ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับประเทศ และระดับนานาชาติ สังคมจะอยู่ได้อย่างมีความสุขนั้น สิ่งที่สำคัญจะต้องเข้าใจในการให้ทานอย่างถูกต้อง เมื่อเข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงเป็นการรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 24. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมมในเครือบริษัทสำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม จำกัด, 2558.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี ป.ธ. 9). **พจนานุกรมไทย-บาลี**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปัญญมิตรการพิมพ์ จำกัด, 2559.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, 2542.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- _____. **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553.

